

Unutarnja politika kao prekretnica u vanjskoj politici obitelji Tudor

Brkić, Maja

Undergraduate thesis / Završni rad

2023

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Rijeka, Faculty of Humanities and Social Sciences / Sveučilište u Rijeci, Filozofski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:186:943064>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-07-13**

Repository / Repozitorij:

[Repository of the University of Rijeka, Faculty of Humanities and Social Sciences - FHSSRI Repository](#)

SVEUČILIŠTE U RIJECI
FILOZOFSKI FAKULTET U RIJECI
RIJEKA

Maja Brkić

UNUTARNJA POLITIKA KAO PREKRETNICA U VANJSKOJ POLITICI OBITELJI
TUDOR

- završni rad -

RIJEKA, 2023.

SVEUČILIŠTE U RIJECI
FILOZOFSKI FAKULTET U RIJECI
RIJEKA

Maja Brkić

UNUTARNJA POLITIKA KAO PREKRETNICA U VANJSKOJ POLITICI OBITELJI
TUDOR

- završni rad -

STUDIJ: Dvopredmetni studij povijesti i filozofije

AKADEMSKA GODINA: 2022./2023.

MENTOR: doc. dr. sc. Maja Ćutić Gorup

STUDENTICA: Maja Brkić

Rijeka, rujan 2023.

IZJAVA O AUTORSTVU ZAVRŠNOG RADA

Ovime potvrđujem da sam osobno napisala rad pod naslovom *Unutarnja politika kao prekretnica u vanjskoj politici obitelji Tudor* te da sam njegova autorica.

Svi dijelovi rada, ideje i nalazi koji su u radu citirani ili se temelje na drugim izvorima (mrežnim izvorima, literaturi i drugom) u radu su jasno označeni kao takvi te adekvatno navedeni u popisu literature.

Ime i prezime studentice: Maja Brkić

Datum: rujan 2023.

Vlastoručni potpis: _____

Sažetak

Autorica u ovom radu analizira vladavinu obitelji Tudor od Henrika VIII. do Elizabete I. te način na koji su promjene u unutarnjoj politici Engleske za vrijeme njihove vladavine dovele do promjena u vanjskoj politici. Fokus je stavljen na vanjskopolitičke odnose s Habsburgovcima i habsburškim zemljama te ponajprije sa Španjolskom. Analiziran je vjerski element vladavine te religijski prevrati koji su se u to vrijeme događali u zemlji, a koji su uzrokovali značajne promjene u odnosu Engleske prema drugim europskim državama. Prikazana je vladavina Henrika VIII., Marije I. te Elizabete I..

Ključni pojmovi: protestantizam, katoličanstvo, dinastički brakovi, Anglikanska crkva, habsburško-engleske veze

Sadržaj

Uvod.....	1
Henrik VIII.	2
Od rođenja do dolaska na prijestolje	2
Brak s Katarinom Aragonskom i početne godine vladavine	4
Crkva i prva rastava	6
Akt o supremaciji/vrhovništvu	9
Obrat odnosa s Habsburgovcima i središnjom Europom	11
Od Anne Boleyn do smrti	12
Eduard VI.	15
Marija I. Tudor	16
Do kraljice Marije I.	16
Španjolski brak	18
Elizabeta I.	21
Pitanje udaje i političkih saveza	22
Odnosi s europskim silama	23
Zaključak	25
Literatura:	26

Uvod

Period nakon Ratova dviju ruža za Englesku je period obitelji Tudor, snažnih monarha i velikog gospodarskog, kulturnog i vjerskog utjecaja na zemlju. Vjerski sukobi koji zahvaćaju cijelu Europu, širenje protestantizma te sukob s Rimom dotiču i Englesku. Odvojena od centralne Europe, ona je svoju politiku vodila zasebno i na način koji je za nju bio specifičan, ali i najbolji. To posebice dolazi do izražaja tijekom vladavine Henrika VIII., i Elizabete I., čija je vlast obilježila englesku renesansu i zlatno doba Engleske.

Ovaj će rad analizirati vladavinu triju monarha od uspostave dinastije Tudor s Henrikom VII. te će se fokusirati na promjene unutarnje politike u svakoj od njihovih vlasti. Te su promjene za vrijeme Tudora bile usko vezane s promjenama u vanjskoj politici Engleske. Analizirat ću odnos Tudora s dinastijom Habsburga i ključne momente u njihovim savezima.

U pisanju ovoga rada sam najviše koristila sljedeću literaturu: *Šest žena Henrika VIII.* Alison Weir, *Povijest engleske politike* autora Andrea Mauroisa, *England Under the Tudors* Arthura Donalda Innesa, *The Tudors: A Very Short Introduction*, Johna Guya, *The Reign of Elizabeth I.* autorice Carole Levine te *The Reign of Mary Tudor* autora Davida Micheala Loades. Također sam koristila i *Akt o vrhovništvu* iz 1534. kao primarni izvor.

Henrik VIII.

Od rođenja do dolaska na prijestolje

Henrik VIII. rođen je 28. lipnja 1491. kao treće dijete¹ kralja Henrika VII. i kraljice Elizabete, nasljednice kuće York. Njegov stariji brat Artur, rođen 1488., je kao prvorođeni sin bio ujedno i nasljednik prijestolja te je s petnaest godina oženio španjolsku princezu Katarinu. Iako su dva princa odrastala s istim vrijednostima koje im je prenosio otac, kralj Henrik VII., striktnim obrazovanjem i disciplinom, obrazovanje Artura fokusiralo se na pitanja prijestolja, dok je Henrik po svemu sudeći bio usmjeren za život u Crkvi. Osim najboljeg obrazovanja koje je u to doba bilo dostupno, teološkog, ali i općeg, Henriku je na putu prema klericizmu trebala pomoći i majka. Elizabeta je bila vrlo pobožna žena, svako jutro bi nekoliko sati provodila u molitvi te je često pomagala siromašnima i potrebitima. Iako kao žena nije mogla imati puno direktnog utjecaja na prinčeve, njezin životni stil i primjer u vjeri su trebali pomoći i usmjeriti Henrika.² Rečeno je da je Henrik i kao dječak imao interes prema učenju i znanju.³ Imao je izvrsno humanističko obrazovanje te široko opće znanje. Bio je vrlo načitan, a njegova pisma Vatikanu su i danas izložena u Konzistoriju. Tečno je govorio francuski i latinski jezik, na kojem je pisao osim mnogih službenih pisama i dokumenata i svoje rasprave, a do 1520. je govorio i razumio i talijanski i španjolski jezik. Književno je bio vrlo sposoban te su, osim službenih dokumenata, sačuvana i neka njegova ljubavna pisma te djela poezije.⁴ Ovo će se obrazovanje i teološko znanje pokazati kao jedan od ključnih i revolucionarnih utjecaja na Henrikovu buduću vladavinu.

Tijekom djetinjstva je bio donekle izoliran od javnosti i javnoga života te je najveći fokus bio stavljen na njegovo obrazovanje. Čak i nakon smrti njegova starijeg brata Artura 1502., koja je Henrika učinila nasljednikom očeve krune, ostao je zatvoren u svoje odaje i posvećen učenju. Njegov otac, koji je do tada izgubio već tri sina, nije htio na niti jedan način riskirati život svojega prestolonasljednika.⁵ Artur i Katarina Aragonska, mladi par spojen kao potvrda englesko-španjolskog saveza, vjenčao se u studenom 1501. godine. Pola godine nakon, početkom travnja 1502., princ Artur, koji je oduvijek bio krhkog zdravlja, umire od nepoznatog

¹ John Guy, *The Tudors: A Very Short Introduction*, (New York: Oxford University Press, 2000), str. 11

² Patrick Fraser Tytler, *Life of King Henry the Eight*, (Edinburgh: Oliver & Boyd, 1837) str. 9 - 11

³ Tytler, *Life of King Henry*., str. 12, 13

⁴ Alison Weir, *Šest žena Henrika VIII.*, (Zagreb: Mozaik knjiga, 2014), str. 72

⁵ Weir, *Šest žena*, str. 48

virusa koji je zatekao njega i princezu od Walesa i ostavlja svoju novu ženu udovicom.⁶ Uz činjenicu da Henrik sada postaje nasljednik, trebalo se pobrinuti i za opstanak tek stvorenog saveza između Španjolske i Engleske. Rješenje se pronalazi u braku s novim prestolonasljednikom, Henrikom, koji je tada imao niti jedanaest godina, dok je Katarina imala šesnaest. Iz Vatikana je, uz Katarinino svjedočenje da njezin prvotni brak nije nikada konzumiran, dobiveno dopuštenje te se vjenčanje održalo nekoliko godina nakon.⁷ U slično vrijeme, 1503., umire i kraljica Elizabeta⁸; mladog Henrika je snažno pogodio gubitak majke te je taj događaj imao snažan utjecaj na razvitak kako njegove osobnosti, tako i budućeg odnosa sa svojom prvom suprugom, ali vjerojatno i svim ostalim ženama.

Henrik je od opisivan kao osoba relativno kompleksne osobnosti. Izgledom je opisan kao graciozna osoba, atletske građe⁹, iznadprosječno visok i s vrlo skladnom strukturom lica koju su krasile plave oči. Bio je vrlo njegovana izgleda i pomno je pazio kako na stanje svoga tijela, tako i na odjeću koju je nosio. Imao je pregršt bogato ukrašenih halja napravljenih od najkvalitetnijih i najekskluzivnijih tkanina, koje je obnavljao i mijenjao na svakom slavlju te koje su pratile sve tadašnje modne trendove.¹⁰ Uz takve opise njegova fizičkog izgleda i truda koji je uložio u isti možemo povući i paralelni zaključak o njegovoj osobnosti; izvori tvrde da je bio iznimno karizmatična i voljena osoba, no u isto vrijeme iznimno tašta, tvrdoglava i nezrela.¹¹ Bio je iznimno hvaljen monarh, i narod, ali i strani vladari i političari, su o njemu govorili vrlo uzvišenim tonom.¹² Samim dolaskom na vlast odmah je dobio niz javnih potvrda iz cijele Europe, kao i engleskoga kraljevstva te su takve pohvale vrlo često premašivale i istinu i racionalnost; tako je, primjerice, venecijanski ambasador njegov fizički izgled usporedio s onima Apolona i Marsa.¹³ Ovakva su laskanja, koja su dolazila gotovo svugdje oko njega, kao i nova neograničena moć engleskog prijestolja, vrlo vjerojatno bila vrlo velik izazov za mladog kralja. Plauzibilno je pretpostaviti da je od mladosti imao elemente taštosti i narcizma kao karakterne osobine. To je, uz činjenicu da je do takve moći došao relativno mlad te kroz svo laskanje i podilaženje kojem je u tim godinama bio izložen, vrlo snažna baza za osobnost koju izvori kasnije opisuju kao morbidnu, egoističnu i samopravednu.¹⁴ Pri Henrikovu dolasku na

⁶ Weir, *Šest žena*, str. 37 - 42

⁷ Weir, *Šest žena* str. 44 – 68

⁸Weir, *Šest žena*, str. 45, 46

⁹ Tytler, *Life of King Henry*, str. 14

¹⁰ Weir, *Šest žena*, str. 70, 71

¹¹Weir, *Šest žena*, str. 71

¹²Weir, *Šest žena*, str. 71

¹³ Tytler, *Life of King Henry*, str. 14

¹⁴ Guy, *Short Introduction*, str. 20

prijestolje i samom upoznavanju s budućim kraljem su moćnici toga doba, poput sira Thomasa Moorea te španjolskog veleposlanika, primijetili da će to biti kralj kojeg je teško kontrolirati i s kojim je teško vladati.¹⁵ No, unatoč negativnim osobinama koje je možda imao, bio je sposoban i vrlo popularan mladi princ te je izrastao u popularnog vladara.

Brak s Katarinom Aragonskom i početne godine vladavine

Henrik VII. umire od tuberkuloze u travnju 1509.¹⁶ Nasljeđuje ga tada osamnaestogodišnji Henrik VIII. koji kao jednu od prvih radnji svoje vladavine finalizira svoje zaruke s Katarinom Aragonskom te se vjenčanje održava u lipnju 1509. godine.¹⁷ Iako su Henrikove zaruke s Katarinom tehnički finalizirane 1505.¹⁸, do smrti Henrika VII. došlo je do nekoliko prevrata. Prvenstveno, tu je bilo pitanje njihova srodstva; Henrik i Katarina bili su šurjaci, a ona je bila udovica njegova pokojnog brata. Španjolski kralj Ferdinand i kraljica Izabela odmah su po njegovoj smrti sklopili ponovni dogovor s Henrikom VII., zamijenivši Artura s novim prestolonasljednikom Henrikom; španjolski su kralj i kraljica u savezu s Engleskom vidjeli sigurnost i kontrolu nove uspješne, bogate i rastuće monarhije, a engleska je riznica od njih trebala dobiti pozamašan Katarinin miraz. Ipak, niti jedna strana nije mogla u potpunosti zanemariti Katarinin prethodni brak s Arturom. Prema Katarininu svjedočenju, kao i svjedočenju dvorjana, ustanovljeno je da Katarinin prethodni brak nikada nije konzumiran te su se Katarina, kao i Ferdinand i Izabela, ali i kralj Henrik, na to oslanjali kao osnovu novoga braka. Dogovoreno je da će se na temelju spomenutoga zatražiti papinsko razrješenje te papa Julije II. isto i daje; službena Bula o oprostima izdana je 26. prosinca 1503., a vjenčanje se moglo održati čim bi Henrik navršio četrnaest godina.¹⁹ Katarina je u brak ušla puštene kose i u bijeloj haljini, sa svim simbolima djevice, a ne udovice.²⁰ Godinama kasnije, ovo će biti jedan od glavnih aspekata na kojem će Henrik bazirati rastavu.

Početne godine Henrikove vladavine obilježene su zabavama, hobijima i prepuštanjem političkih pitanja suradnicima.²¹ Henrik je od oca naslijedio bogatu i stabilnu državu, koju je Henrik VII. gradio nakon pobjede u Ratu dviju ruža. Kako je kroz svoju mladost i pri dolasku na prijestolje politička situacija bila vrlo nestabilna, Henrik VII. se trudio da izgradi Englesku

¹⁵ Weir, *Šest žena*, str. 71

¹⁶ Weir, *Šest žena*, str. 66

¹⁷ Weir, *Šest žena*, str. 68

¹⁸ Weir, *Šest žena*, str. 47

¹⁹ Weir, *Šest žena*, str. 48, 49

²⁰ Weir, *Šest žena*, str. 69

²¹ Weir, *Šest žena*, str. 75

na temelju mira i bez nepotrebnih sukoba i ratova. Utemeljio je dinastiju Tudora i dao joj autoritet u cijelome kraljevstvu, stabilizirao i nastavio puniti kraljevsku riznicu i od svoga dvora napravio krug političara i službenika.²² No, Henrik VIII., došavši na vlast kao mladić od osamnaest godina, koji nije cijeloga života odgajan za ulogu kralja, nije previše mario za održavanje očeve pune riznice i mira. Unutarnje poslove države u prvim godinama vladavine uvelike je prepustio svojim suradnicima, a interes su mu zaokupila ratovanja i osvajanja po Europi. Jedan cilj ga je posebno intrigirao, a to je bila ponovna obnova stoljetnog rata s Francuskom.²³ Henrik se upliće u konflikte u centru Europe, između Španjolske, Francuske, Italije i Svetog Rimskog Carstva. Kralj Ferdinand, Henrikov tast i Katarinin otac, imao je snažan utjecaj na njega. Ferdinandu je u cilju bilo zaustaviti osamostaljenje Italije i talijanskih gradova, a zatim i maknuti francusku vlast s dijelova talijanskih gradova na koje je pretendirala Španjolska te u isto vrijeme održati dobre odnose s Papinskom državom i ostatkom habsburške Europe.²⁴ Za to mu je trebala engleska podrška u sukobu s Francuskom, a to se više nego slagalo s Henrikovim ratničkim apetitima. Uskoro je, u studenom 1511., sklopljen Westminsterski sporazum u kojem se Španjolska i Engleska obavezuju pomoći jedna drugoj u potencijalnim sukobima protiv Francuske. Ubrzo nakon, Henrik sudjeluje u nekoliko kraćih sukoba protiv Francuske, tijekom kojih se politički odnosi među habsburškim saveznicima mijenjaju te se od sukoba s Francuskom za to vrijeme odustaje.²⁵

U ovo vrijeme, dok je Henrik bio zauzet vanjskim poslovima kraljevstva i sukobima unutar Europe, u kraljevstvu se izdiže novo ime; Thomas Wolsey. Wolsey je bio klerik koji je bio u službi Henrika VII. uglavnom na stranim, diplomatskim misijama, a na dvor njegova sina je došao djelomično svojom zaslugom, djelomično pomoću ljudi moćnijih od njega samoga, poput Foxa, biskupa Winchestera, koji je htio napraviti protutežu dvorjanima koji su zagovarali neprijateljstvo i rat s Francuskom. Wolsey je bio veliki protivnik rata i u potpunosti protiv ideje o oružanom sukobu s Francuskom. Poput Henrika VII., smatrao je da se situacija može puno bolje i sigurnije riješiti diplomatski te je zagovarao mir s Francuskom, a kada to nije bilo moguće, najbolji i najbrži ishod iz ratne situacije.²⁶ Wolsey se vrlo brzo pokazuje kao iznimno sposoban političar te mu Henrik prepušta većinu državnih poslova; 1515. imenuje ga kancelarom države, a to je pozicija na kojoj će ostati punih četrnaest godina.²⁷ No, Henrik nije

²² Guy, *Short Introduction*, str. 18

²³ Guy, *Short Introduction*, str. 20

²⁴ Arthur Donald Innes, *England Under the Tudors*, (Beston Press, 2011), str. 44

²⁵ Weir, *Šest žena*, str. 102

²⁶ Innes, *England*, str. 44, 45

²⁷ Weir, *Šest žena*, str. 99, 100

bio u potpunosti nezainteresiran za državne poslove; pratio je Wolseya i njegov rad, i u svojoj je zabavi i osobnim interesima uživao samo kada je situacija u državi bila stabilna, a Wolsey je svoju ulogu obavljao zadovoljavajuće.²⁸ Rastao je njegov interes za državu i državne poslove i više nije bio toliko voljan podilaziti španjolskom i habsburškom utjecaju Ferdinanda i cara Maksimilijana.²⁹ No, kako je rastao njegov interes za državu, rastao je i Wolseyjev utjecaj; prvo je imenovan kardinalom, a zatim i nuncijem. Bio je vrhovni crkveni autoritet u cijeloj Engleskoj te je time kontrolirao velik dio države. Vodio je sve crkvene poslove, brinuo se za provođenje i određivanje poreza koji su se od Crkve oduzimali i za to da se tudorska vlada, zakoni i sve njezine odrednice prenose i odražavaju na Crkvu, kao što su se odražavale na ostatak kraljevstva. Bio je produžena ruka Henrika koja je djelovala u Crkvi, a kler je, iako nezadovoljan porezima koju su im nametnuti, bio zadovoljan barem time što su nametnuti od strane jednog od njih, klerika, a ne sekularnog vladara.³⁰

Crkva i prva rastava

Engleska Crkva tijekom 16. stoljeća bila je relativno tipična kasnosrednjovjekovna Crkva; iako problemi kupovanja indulgencija, nepotizma, kršenje celibata i neprimjereno ponašanje nisu bili rijetki, nisu to bili problemi koji su zahvaćali svakog svećenika niti čak većinu engleskih crkvenih institucija. Naravno, ne može se reći da nisu postojali i ima mnogo dokumentiranih slučajeva svih nabrojanih ponašanja, ali i više; postojali su svećenici koji su imali javne skandale i neprimjerena ponašanja, koji su služili mise u zamjenu za novac ili ih nisu služili uopće, postojali su česti slučajevi nepotizma i nemoralnog ponašanja. No, Engleska je Crkva u pravilu bila bez nekih većih skandala i nereda.³¹ Upravo iz tog razloga nije trpila gnjev naroda koji se osjetio u Svetom Rimskom Carstvu ili talijanskim gradovima, no postojeći su se problemi polako osjećali te je u narodu, ali i plemstvu, pomalo rastao sve jači utjecaj antiklericizma. Ovome je, osim postojeće protestantske misli koja se širila među učenim ljudima, klericima i sveučilištima, doprinijela i politika nekih klerika da strogo osuđuju i pale heretike. Također, rimski zakon koji je Crkva provodila u osudi heretika, a koji se kršio s engleskim uobičajenim pravom, stvarao je nesuglasice između engleskih pravnikâ i klerika³² i, ultimativno, engleskog naroda i Crkve. Također, postojao je problem sve većeg širenja protestantske misli i njezina utjecaja na narod; ljudi su htjeli znati više i osamostaliti svoje

²⁸ Guy, *Short Introduction*, str. 23

²⁹ Weir, *Šest žena*, str. 105

³⁰ Guy, *Short Introduction*, str. 23

³¹ Guy, *Short Introduction*, str. 24

³² Guy, *Short Introduction*, str. 24

vjerovanje i misao. Htjeli su englesku Bibliju, njima poznatu i njima laku za čitati i interpretirati. Naravno, engleski je kler svaku verziju takve Biblije, koja je pisana na engleskom, a ne latinskom jeziku i dostupna narodu, gledao kao herezu. Takve su knjige narodu omogućavale da sam shvati i interpretira Bibliju, bez nužne pomoći Crkve, a to je, prema njima, bila hereza.³³ Međutim, ljudi su dolaskom protestantizma sve više koristili i širili takve verzije Biblije i svetih knjiga, a tomu je pomagao izum tiskarskog stroja i širenje same pisane riječi i pismenosti.

U ovakvu atmosferu ulazi Henrikova odluka o rastavi s Katarinom Aragonskom, s kojom je proveo osamnaest godina u braku. Nije poznato kada je Henrik zaista odlučio da želi rastavu od Katarine, no 1527. godine taj plan izlazi u javnost.³⁴ Katarina je u osamnaest godina braka rodila jednu kćer, Mariju, petero djece koja nisu živjela duže od doba novorođenčadi te je imala nekolicinu pobačaja.³⁵ Bila je šest godina starija od Henrika i nekolicina pobačaja, tuga za djecom i stres kraljevskog života i očekivanja ostavili su velikog traga na njoj; izgubila je svoju mladenačku ljepotu i energiju, a nakon svih pobačaja patila je i od nekog nepoznatog ginekološkog stanja.³⁶ Sve su je ove stvari zajedno učinile postepeno neprivlačnom Henriku te je on već tijekom njihovog braka imao razne ljubavnice, od kojih je jedna, Elizabeth „Bessie“ Blount kralju rodila i izvanbračnog sina 1519. godine. Henrik je bio oduševljen rođenjem muškog djeteta, kojem je nadjenao ime Henrik FitzRoy.³⁷ Ipak, bilo je upitno bi li engleski narod, kao i plemstvo, prihvatili izvanbračno dijete na prijestolju Engleske, posebice nakon što se je samo jednu generaciju prije Henrika, za vrijeme njegovog oca Henrika VII., završio Rat dviju ruža, rat između dinastija odnosno rat za prijestolje. Henriku je trebao čvrst nasljednik, netko tko bi sa sigurnošću mogao preuzeti ime Tudor, u koga narod ne bi sumnjao te koga parlament, plemstvo ili Wolsey ne bi mogli lako izazvati i svrgnuti.³⁸ Naravno, s Katarinom je imao kćer, mladu Mariju, koja je bila njegov legitimni nasljednik. Međutim, iako u engleskom pravu nije bilo zabranjeno da žena vlada, Henrik nije bio siguran koliko bi bila čvrsta Marijina vlast te koliko bi potporu ona imala od parlamenta i samoga kraljevstva. Do 1525. bilo je jasno da Katarina više nije u mogućnosti začeti niti rađati te da od nje Henrik neće dobiti legitimnog muškog nasljednika.³⁹ Do 1527. Henrik sve češće počinje čitati i Bibliju te se pitati je li njihov

³³ Guy, *Short Introduction*, str. 36, 37

³⁴ Innes, *England*, str. 66

³⁵ Bailey Acevedo, *Mediation Between King Henry VII of England and Pope Clement VII for a Divorce from Catherine of Aragon*, *American Journal of Mediation*, Vol. 7, 2014

³⁶ Weir, *Šest žena*, str. 107

³⁷ Weir, *Šest žena*, str. 108

³⁸ Weir, *Šest žena*, str. 117

³⁹ Weir, *Šest žena*, str. 117

neuspjeh u osiguravanju nasljednika zapravo Božja kazna zbog pogrešnog, incestuoznog braka. Je li papinska bula pogriješila i žive li svojim brakom zapravo već godinama u velikom grijehu?⁴⁰ Neupitno je da je Henrik poštovao svoju ženu i tijekom braka ju volio⁴¹, no nakon toliko godina bez nasljednika, toliko promjena i ljubavnica, odlučio je da njihovom braku obavezno mora doći kraj. Tu je dakako mnogo pomogao i dolazak Anne Boleyn na scenu, u koju se Henrik strašno zaljubio i za koju je odlučio da će mu pod svaku cijenu biti buduća žena.⁴² Iako kraljevske rastave i raskidi braka nisu bili neuobičajeni, Henrik je htio da njegovu rastavu braka odobri najviši mogući crkveni autoritet u Engleskoj. Htio je da ništa ne ostane upitno te da rastava bude u potpunosti legitimna. Henrik je to odlučio učiniti tako da proglasi papinsku bulu Julija II., koja mu je isprva i omogućila brak, nelegitimnom.⁴³ Smatrao je da, s obzirom da u Bibliji stoji da muškarac ne smije oženiti ženu svoga brata, da nikakav ljudski autoritet ne može preći preko toga te je zato razrješenje koje je dobio od Julija II. lako odbacivo i tvrdio da je on od početka braka bio neženja, a brak, kako nije osnovan na legalnim uvjetima, nikada nije niti postojao. Poslao je kardinala Wolseya u Rim kod tadašnjeg pape Klementa VII. i očekivao da će se vrlo brzo vratiti s poništenjem.⁴⁴ Možda bi se cijela situacija brzo i riješila te se dobilo poništenje da politička situacija u Papinskoj Državi i središnjoj Europi nije bila utoliko komplicirana. Naime, Karlo V., s jedne strane unuk Ferdinanda Aragonskog, s druge Maksimilijana, cara Svetog Rimskog Carstva, je nakon Ferdinandove smrti 1516. zasjeo na prijestolje Aragona i cijele Španjolske, a zatim je 1519. umro i Maksimilijan te je Karlo došao na njegovo prijestolje kao Karlo V.; pod sobom je imao i Španjolsku i Sveto Rimsko Carstvo.⁴⁵ Godine 1527. Karlo je, zbog nesuglasica s papom, opljačkao Rim i uzeo Klementa VII. kao taoca; sada je imao potpunu kontrolu nad njim i svim njegovim odlukama. Upravo u to vrijeme dolazi Henrik sa zahtjevom da Klement VII. poništi brak između njega i Katarine Aragonske, Karlove tete. Naravno, papa je, pod pritiskom još većeg neprijateljstva od cara, odbio ispuniti takav zahtjev. Nakon nekoliko godina neuspješnih pregovaranja s Rimom, Henrik odlučuje rastavu preuzeti u svoje ovlasti. Kao osoba s izvrsnim teološkim znanjem, pokušao je pronaći način na koji bi smisljeno i legitimno prikazao papinsko razrješenje i papinske odluke kao nevalidnima. Znao je da za takav potez mora dokazati da je papa samo još jedan zemaljski autoritet koji se nema prava protezati izvan granica Papinske Države i uplitati u unutarnje

⁴⁰ Weir, *Šest žena*, str. 119

⁴¹ Weir, *Šest žena*, str. 117

⁴² Innes, England, str. 66

⁴³ Guy, *Short Introduction*, str. 28

⁴⁴ Acevedo, Mediation, str. 3

⁴⁵ Innes, England, str. 48

poslove jednog kraljevstva.⁴⁶ Također, bio je donekle svjestan stanja u Crkvi i u narodu te je znao da, uz postojeću reformaciju i antiklericizam, njegov planirani potez neće ostati bez podrške. Izbacio je Wolseya iz vlade, koji, nakon svojega dugogodišnjeg neuspjeha u ostvarivanju kraljeva cilja, više nije imao ni dio političke moći koju je nekada imao. Nakon toga je Henrik sazvaio parlament te s nekoliko zakona razriješio Englesku odanost prema Rimu, povezanost s papom te je stvorio novu Anglikansku crkvu.⁴⁷ Zakonima o apelaciji, supremaciji, naslijeđu i izdaji te Aktom protiv papinskog autoriteta Henrik se ogradio od Katoličke crkve i papinstva te stvorio svoju jedinstvenu Anglikansku crkvu, u kojoj je on bio vrhovni vladar i voditelj. Statut o apelaciji iz 1533. prvi je proglasio Henrikov novi autoritet – bio je vrhovni vladar i crkve i zemlje te je sva jurisdikcija sada dolazila od njega. Zatim je proglašen Akt o vrhovništvu odnosno supremaciji 1534., kojim je Henrik postavljen za jednog i jednog vladara i vođu Anglikanske Crkve, time službeno maknuvši papu s istog mjesta.⁴⁸ Akt o naslijeđu izglasan je 1534. kako bi se potomcima iz Henrikova prva braka, odnosno princezi Mariji, oduzela prava na krunu, a na to mjesto su stavljeni svi budući nasljednici koji bi proizašli iz braka s Anne Boleyn.⁴⁹ Naposljetku, Zakonom odnosno aktom o izdaji iz 1534. su osuđeni svi oni koji su se protivili braku s Boleyn ili se zalagali za kraljicu Katarinu te je 1536. donesen Akt protiv papinskog autoriteta kojim su i zadnji tragovi papinske vlasti uklonjeni iz zemlje.⁵⁰

Akt o supremaciji/vrhovništvu

“Albeit the king's Majesty justly and rightfully is and ought to be the supreme head of the Church of England, and so is recognized by the clergy of this realm in their convocations, yet nevertheless, for corroboration and confirmation thereof, and for increase of virtue in Christ's religion within this realm of England, and to repress and extirpate all errors, heresies, and other enormities and abuses heretofore used in the same, be it enacted, by authority of this present Parliament, that the king, our sovereign lord, his heirs and successors, kings of this realm, shall be taken, accepted, and reputed the only supreme head in earth of the Church of England, called Anglicans Ecclesia; and shall have and enjoy, annexed and united to the imperial crown of this realm, as well the title and style thereof, as all honors, dignities, preeminences, jurisdictions, privileges, authorities, immunities, profits,

⁴⁶ Guy, *Short Introduction*, str. 28

⁴⁷ Guy, *Short Introduction*, str. 30

⁴⁸ Guy, *Short Introduction*, str. 30

⁴⁹ Andre Maurois, *Povijest engleske politike*, (Zagreb: Tipografija, 1940) str. 240

⁵⁰ Guy, *Short Introduction*, str. 30, 31

and commodities to the said dignity of the supreme head of the same Church belonging and appertaining; and that our said sovereign lord, his heirs and successors, kings of this realm, shall have full power and authority from time to time to visit, repress, redress, record, order, correct, restrain, and amend all such errors, heresies, abuses, offenses, contempts and enormities, whatsoever they be, which by any manner of spiritual authority or jurisdiction ought or may lawfully be reformed, repressed, ordered, redressed, corrected, restrained, or amended, most to the pleasure of Almighty God, the increase of virtue in Christ's religion, and for the conservation of the peace, unity, and tranquility of this realm; any usage, foreign land, foreign authority, prescription, or any other thing or things to the contrary hereof notwithstanding".⁵¹

Tekst Akta o vrhovništvu iznimno je važan jer prvenstveno postavlja Henrika kao vrhovnog vladara zemlje i crkve te zatim uvodi Anglikansku crkvu odnosno „*Anglicans Ecclesia*“ kao novi pojam. Ovaj nam tekst svjedoči o osnutku same ustanove i kompletnom odsijecanju Engleske od pape i Rima; ona sada ima vlastitu Crkvu, stvorenu da bi se načinio odmak od hereze i grijeha koji je kolao u Katoličkoj crkvi te da bi se postavio kraljev autoritet kao onaj vrhovni. Kralj i njegovi nasljednici od sada će imati vrhovnu moć i autoritet vladati na način na koji oni to smatraju pravednim i neće biti ograničeni niti kontrolirani stranim autoritetima i intervencijama – neće biti pod rimskom jurisdikcijom i papinskim autoritetom. Ovim je aktom u potpunosti utemeljen Henrikov autoritet kao vrhovni kojemu se sada obraćaju svi problemi sekularne i vjerske naravi, ujedinjeno je englesko i rimsko pravo pod jedno, i crkva i zemlja su ujedinjena pod jednim vladarom i jednom krunom.

Henrikov obrat i novostvorena Crkva relativno su dobro prihvaćeni iz nekoliko razloga, no rastući antiklericizam i nezadovoljstvo Crkvom i utjecajem i moći njezinih službenika bilo je jedan od osnovnih čimbenika u prihvaćanju Anglikanske Crkve. Engleska Crkva kao sama bila je, uz religijsku službu, vrlo unosan aparat koji se bavio vjenčanjima, oporukama i oprostima. Mnogi su članovi visokog klera imali svoje mjesto u vladi i parlamentu te je za one koji se porijeklom inače ne bi mogli probiti do viših mjesta u državi Crkva pružala vrlo dobru priliku. Zbog rimskog prava svećenicima se sudilo drukčije i vrlo su često dobivali oprost, a često su dobivali i različite posjede i dobra. Onima koji zbog porijekla nisu mogli doći do karijera koje su željeli crkvena je služba bila dobra prilika za to. Izvrstan primjer ovoga je

⁵¹ Act of Supremacy 1534., [<http://www.cultus.hk/talks/Henry/supreme.php>]

Thomas Wolsey koji se iz običnog klerika doveo do četrnaestogodišnje pozicije kancelara i najvišeg mjesta u engleskoj politici, a čiji je utjecaj često bio veći nego onaj samoga Henrika. No, Wolsey je u svojoj karijeri zadobio i mnogo neprijatelja i nezadovoljnika, činjenica je da je njegova moć u Engleskoj dolazila od Henrika, no u Europi ta je moć dolazila od pape i njegova utjecaja na istoga; kao papinski je legat imao neograničenu i vrhovnu moć u svim klerikalnim pitanjima u zemlji. Stoga, Wolseyev je pad simbolično postao i pad papinstva u očima pripadnika visokog klera koji su bili nezadovoljnici s Wolseyevom politikom. Osim svega navedenog, važno je napomenuti i kako je mnogo visokih crkvenih službenika također držalo mjesto i visokih kraljevskih službenika te je promjena vrhovništva s pape na Henrika VIII. zapravo bila vrlo minorna. Oni su ionako godinama radili direktno za samoga kralja te im promjena u jurisdikciji nije mnogo značila.⁵² Između antiklericizma koji je kolao narodom i crkvenim redovima, nezadovoljnika Wolseyevom politikom koja je u jednu ruku ujedno bila i politika pape te činjenice da su mnogi članovi visokog klera već radili direktno pod kraljem, dostatan je postotak naroda i moćnika pozitivno prihvatio osnutak nove, Henrikove Crkve.

Obrat odnosa s Habsburgovcima i središnjom Europom

No, velik dio naroda taj obrat nije prihvatio te se u njega ulio strah; strah od crkvenog, papinskog prokletstva, od izopćenja iz Katoličke crkve te strah zbog odbacivanja odnosa s katoličkim zemljama. Prijetnja rata s Francuskom bila je konstantna, no sada joj se pridružila i prijetnja od istoga sa svim habsburškim zemljama; ponajprije, sa Svetim Rimskim Carstvom i Španjolskom. Odbacivši katolicizam i papu, Henrik je odbacio svoje saveze s Carstvom koje je slovalo kao zaštitnik vjere u Europi. Prvo je odbacio Katarinu Aragonsku, krvnu vezu između sebe i Španjolske kao i Carstva, a zatim je u potpunosti prekinuo Engleske veze s papinstvom, s kojim je Carstvo, kao i ostale katoličke zemlje, imalo neraskidiv savez.

Savez s Habsburzima pokrenuli su Izabela i Ferdinand Španjolski s Henrikom VII. 1501., spojivši svoju kćer Katarinu s Arturom Tudorom, nakon čije smrti se savez nastavlja na Henrika. Engleskoj je prijeko bio potreban saveznik u srednjoj odnosno zapadnoj Europi, a osim Francuske s kojom je Engleska imala dugačku prošlost ratova, najočitiji izbor bila je sljedeća velika sila, Španjolska. Krajem ovog saveza te načinom na koji je on načinjen, ponizivši Katarinu Aragonsku, tetu Karla V. i vezu i sa Španjolskom i sa Svetim Rimskim

⁵² Tina Ivelja, Henrik VIII. - počeci reformacije, str. 14 - 16

Carstvom, Henrik Englesku otvara neprijateljstvu i mogućnosti rata od obiju država, kao i neprijateljstvu prema cijelom katoličkom svijetu i Papinskoj Državi.

Od Anne Boleyn do smrti

Henrikov toliko priželjkivani brak s Anne Boleyn traje svega tri godine. Iako je prvotna veza i udvaranje počelo 1526., Anna postaje kraljicom tek u siječnju 1533., nakon što saznaje da je trudna. Rodila je princezu Elizabetu u rujnu iste godine te je rođenje princeze, ženskog djeteta, bilo prvi korak u razdoru između nje i kralja. Henrik odmah po njezinoj krunidbi počinje sa smaknućima svih protivnika ili onih koje su tako prozvali te, osim spiska koje je sam imao, pogubljenje dočekuje i nekolicina ljudi čiju smrt Anne priželjkuje. Ove smrti stavile su još crnju sliku na Aninu reputaciju, koja je nakon svih događaja koji su je doveli na prijestolje u narodu bila lošije prihvaćena. Anne je također dvorjanima zabranila da posjećuju princezu Mariju, koju je izopćila i prema kojoj je imala vrlo negativan pristup tijekom cijele svoje vladavine. Tijekom 1534. i 1536. Anne ostaje trudna još dva puta, no niti jedno dijete ne preživljava; 1536. rađa mrtvorodenog sina. Smrću Katarine Aragonske 1536. kralj stupa u kontakt s carem, Karlom V., te se nada pomirenju, no car odbija priznati Anne Boleyn, čiji je dolazak na prijestolje ispunjen tolikim kontroverzama, za kraljicu. Iste te godine Henrik upoznaje i svoju buduću ženu, Jane Seymour. Svi ovi događaji pridonijeli su slabljenju odnosa između kralja i Anne, a Anne je, predosjećajući da joj se sprema rastava ili poništenje braka, postajala sve očajnija, a ponašanje joj je postajalo sve nekontroliranije. Pronašla je utjehu u svojoj kćeri Elizabeti, baš kao što je i kraljica Katarina pronašla utjehu u Mariji te se kroz 1536. godinu zatvorila u Greenwichu i bavila dobrotvornim radom, kućnom zabavom i Elizabetom. Za to je vrijeme Henrik odlučio da je i službeno gotov s tim brakom te krenuo u niz spletki kako bi narušio reputaciju svoje kraljice Anne. Htio je što prije sklopiti savez s carem, ali i s Jane te je hitno htio muškog nasljednika. Siguran u to da mu ga Anne neće moći podariti, s Cromwellom smišlja slučaj iz kojeg se Anne neće moći izvući. Tajnik Cromwell je, čuvši od kralja da se želi riješiti Anne, polako počeo smišljati zavjeru u koju će povjerovati cijeli dvor, a zatim i sam kralj. U travnju 1536. kraljicu se optužuje za veleizdaju, za prijevaru s nekolicinom muškaraca, za incest s vlastitim bratom. Prvo su priveli sudionike koje su optužili za navodne zločine, a zatim i samu Anne. Cijeli postupak odvio se vrlo brzo, a s obzirom da je Anne došla tako brzo i kontroverzno na prijestolje, da je bila francuski obrazovana te nakon strmoglavog i brzog pada voljene

kraljice Katarine, dvor koji ju većinski nije volio niti u milosti, brzo se prepustio događajima. Pogubljena je 19. svibnja 1536. u Toweru.⁵³

Anne je vrlo brzo na prijestolju zamijenila Jane Seymour. Jane je bila žena u kasnim dvadesetima, ambiciozna, ali u svemu je bila sušta suprotnost Anne. Nije imala Annein zavodljiv izgled niti čvrsti stav; bila je potpuno podložna Henriku. Jane je, prije svoje službe u Anneinom kućanstvu, služila kao dvorska dama Katarini Aragonskoj i bila je privržena princezi Mariji te je imala podršku carističke stranke na dvoru kojoj je laknulo kada je zamijenila Anne i kada je kralj obnovio savez s Habsburgovcima. Jane je bila potpuno poslušna supruga i kraljica te je svoje političke poteze radila vrlo, polako i predstavljala ih je kao puke želje – tako je već 1536. godine vratila princezu Mariju na dvor. U listopadu 1537. rodila je dugo očekivanog nasljednika, Eduarda. No, najvjerojatnije je zadobila infekciju tijekom rađanja te dvanaest dana nakon poroda, 24. listopada, umire. Henrik je tijekom kratkog braka s Jane još uvijek provodio svoju reformu i prelazak u Anglikansku crkvu te provodi sekularizaciju Crkve i razvlaštenje njezinih posjeda i bogatstava. Do Janeine se krunidbe većina bogatstva bivše engleske Crkve nalazila u kraljevskoj riznici te se s time financirala sama grandiozna krunidba. No, uz pomoć braka s njom i njezinog utjecaja je kralj povratio dobre odnose s Habsburzima i s Carstvom te se princeza Marija vratila na svoje zakonito mjesto na dvoru, a i u slijedu nasljedstva te ju je dvor, a i narod većinski odobravao.⁵⁴

Kako je imao samo jednog muškog nasljednika, u doba kada su djeca masovno umirala od različitog spektra bolesti, Henrik se vrlo brzo nakon Janeine smrti fokusirao na ponovni pronalazak supruge. Cromwell i Henrik razmišljali su o francuskom vjenčanju, kako bi savezom s Francuskom bili protuteža velikoj moći koju je car Karlo držao u svojim rukama. No, kralj Franjo, koji je čuo kako se Henrik odnosio prema svojim drugim ženama, nije htio da francuske dame visokoga roda ikada dođu na tu poziciju.⁵⁵ Henrik se pokušao povezati s drugom stranom, odnosno s carem, preko vojvotkinje od Milana i careve nećakinje Kristine od Danske. Međutim, 1538. zblížili su se Karlo V. i Franjo I. te potpisali sporazum u Nici koji je ostavio Henrika i Englesku u političkoj izolaciji. Vrlo brzo su mu i Kristina i car zajedno odbili prosidbu te se engleska politika okrenula od njih u smjeru njemačkih protestantskih zemalja. Ulazi u savez s vojvodom od Clevesa te je bračni sporazum potpisan u rujnu 1539. godine. Protestantska snaga na engleskom dvoru nadala se da će u Anne naći novu Anne Boleyn; nadali su se nepresušnoj

⁵³Weir, *Šest žena*, str. 177 – 275

⁵⁴Weir, *Šest žena*, str. 276 - 302

⁵⁵Weir, *Šest žena*, str. 308

podrsci i utjecaju na kralja, sada kada se opet odmaknuo od cara i pape te je uzeo protestantsku ženu. No, Henrik je postao iznimno teška osoba te nije više bio podložan svojim ženama, od kojih je očekivao da budu bespogovorno poslušne.⁵⁶ Henrik je odmah po vjenčanju bio izrazito nezadovoljan svojom suprugom i rečeno je da nije bio u stanju konzumirati brak te je od početka počeo smišljati načine da se riješi svoje nove žene. Osim toga, političke su se struje već okretale protiv tog braka; katolička je strana dvora bila izrazito protiv protestantskog saveza, a savez Carstva i Francuske bio je izrazito klimav te su obje strane već radile na poboljšanju svojih odnosa s Engleskom. Henriku bi bio važan i francuski i habsburški savez. Dogovorima katoličke strane dvora, koju je predvodio vojvoda od Norfolka, na dvor u to vrijeme dolazi i Katherine Howard, petnaestogodišnja djevojka čiji je zadatak bio da zavede kralja i bude još jedan od poticaja za razvrgnuće toga braka. Diplomatskim dogovorom prvenstveno između kralja i njegova dvora, kao i svećenstva, kraljevski je brak razvrgnut u srpnju 1540. Anne je kralju poslala pismo prihvaćanja tog raskida, u kojem je mirno i taktički priznala razvod.⁵⁷

Kralj se 28. srpnja 1540. oženio za Katherine Howard u privatnoj ceremoniji, a vjenčanje je još deset dana ostalo tajnom.⁵⁸ No, dvorske spletki i politika uplele su se i u njezinu reputaciju te je optužena za prevaru i veleizdaju. Uz optužbe i dokaze osuđena je i 1542. godine pogubljena.⁵⁹

Katherine je zamijenila posljednja Henrikova žena, Katherine Parr. Bila je plaha i učena žena, prikriveni luteran te je bila udovica. Mirno je prihvatila Henrikovu bračnu ponudu. Henrik je bio zadovoljan suprugom koja je naposljetku i kreposna i mudra te su često raspravljali o njegovim crkvenim reformama i reformatorskim idejama, koje su im bile zajedničke.⁶⁰

Henrik se tijekom svojega posljednjeg braka, ujedno i svojih posljednjih godina, većinski fokusirao na brakove i saveze kojima može osigurati svoju djecu. Prvo je pokušao ugovoriti brak Mariji, koja se trebala udati za francuskog nasljednika, vojvodu od Orleansa, no kada je to zbog tenzija i međusobnog neprijateljstva između dvije države propalo, fokusirao se na svojega prestolonasljednika Eduarda i potencijalni savez sa Škotskom. Elizabeta, koja je nakon svjedočenja smrti svoje majke, a zatim i Katherine Howard koju je zaista voljela, bila izrazito uznemirena i prepuna traume te je odbijala ikakvu pomisao o braku, izjavila je da se

⁵⁶ Weir, *Šest žena*, str. 310 - 314

⁵⁷ Weir, *Šest žena*, str. 330 - 338

⁵⁸ Weir, *Šest žena*, str. 344

⁵⁹ Weir, *Šest žena*, str. 344 - 380

⁶⁰ Weir, *Šest žena*, str. 382 - 386

nikada neće udati.⁶¹ Henrikovi planovi za brakove svoje djece većinski su propali odmah u začetku, no 1544. je uredio redosljed nasljeđivanja: ako bi iz tadašnjeg braka s Katherine Parr proizašlo nasljednika, tada bi oni bili iza princa Eduarda. Poslije Eduarda te potencijalnih drugih nasljednika, red nasljeđivanja išao je prvo na princezu Mariju te zatim na Elizabetu.⁶² Pred smrt je izdiktirao svoju oporuku, u kojoj nasljedstvo ostavlja na način koji je 1544. i obznanio te 28. siječnja 1547., u 2 ujutro, umire.⁶³

Eduard VI.

Zemlja je, unatoč godinama reformacije, u vrijeme Henrikove smrti još bila vjerski podijeljena. London i okolica podržavali su, čak i forsirali, reformaciju i protestantizam, dok su neke grofovije još žalile za katolicizmom. Sam nadbiskup od Canteburyja bio je zaslužan za novi anglikanski molitvenik, koji je trebao biti jedinstven svim engleskim župama, te je 1547., kada je dopuštena ženidba svećenicima to objeručke prigrlio i vratio svoju ženu natrag iz Njemačke. No, u isto je vrijeme držao da je post obavezan za vrijeme korizme te da vjernici u nekim trenucima mise moraju klečati, obje stvari koje je protestantsko Vrhovno Vijeće odlučilo da je pogrešno i praznovjerno.⁶⁴ U ovakvo političko, ali i vjersko okruženje, Henrik je nakon svoje smrti trebao dovesti regenta za svog malodobnog devetogodišnjeg prestolonasljednika. Odlučio se za brata Jane Seymour i ujaka mladog Eduarda VI., vojvodu od Somerseta. Protektor Somerset, kako mu je bila službena titula, je bio ponosna osoba koja je htjela vladati sama, u ime Eduarda, a ne uz pomoć ostalih moćnika, što oni nikako nisu odobravali.⁶⁵ Na sliku Wosleya prije njega je htio izgraditi ugled i autoritet putem naroda, no umjesto uspjeha i ljubavi naroda, dobio je njihov bijes potaknut vremenima ekonomske krize i uzrokovan svojim vlastitim masovnim bogatstvom. Svi neredi koji su se izdogađali za vrijeme njegove kratke vlasti su kulminirali pobunom visoke aristokracije vođene grofom od Warwicka, kasnije vojvode od Northumberlanda 1549. Somerset je pogubljen u siječnju 1552. godine.⁶⁶ Vojvoda od Northumberlanda je bio okorjeli protestant i pomisao da bi Marija, od djetinjstva više španjolska katolička kraljica nego engleska, trebala naslijediti Eduarda bila mu je bila nedopustiva. Eduard je odmalena bio krhkoga zdravlja i do 1553. je bilo očito da će uskoro

⁶¹ Weir, *Šest žena*, str. 383, 384

⁶² Weir, *Šest žena*, str. 396

⁶³ Weir, *Šest žena*, str. 413 - 416

⁶⁴ Maurois, *Povijest politike*, str. 248

⁶⁵ Maurois, *Povijest politike*, str. 251

⁶⁶ Guy, *Short Introduction*, str. 43 - 47

umrijeti. Važno je napomenuti i da su se progoni katolika, koji su trajali i u Henrikovoj vladavini, prelaskom sa Somersetova protektorata na Northumberlanda snažno pojačali.⁶⁷ Učinivši sve što može da bi izbjegao dolazak Marije na prijestolje, Northumberland ženi svojega najstarijeg sina s Jane Grey, praunukom Henrika VII. koja je bila nakon Elizabete na redu nasljeđivanja, te na samoj samrti daje Eduardu da potpiše legalizaciju njezina dolaska na prijestolje. Jane Grey vladala je devet dana, a dolaskom kraljice Marije u London, bačena je zajedno sa zavjerenicima u Tower te šest mjeseci nakon toga i pogubljena.⁶⁸

Marija I. Tudor

Do kraljice Marije I.

Marija Tudor od rođenja je bila mirna, poslušna djevojčica. Za vrijeme njezina djetinjstva majka ju je obožavala, a otac ponosno pokazivao drugima. Odmalena je pratila majku u njezinoj vjeri te razvila pobožnost gotovo veću nego ona same Katarine Aragonske. Sa sedam godina, 1523. je započela službeno obrazovanje koje su njezini otac i majka pažljivo odabrali. Dobila je najbolje tutore u svim klasičnim predmetima, latinskom, svetim tekstovima, povijesti i književnosti. Godine 1525. Henrik VIII. ju je poslao u dvorac Ludlow da nastavi svoje obrazovanje odmaknuta od majke i oca te da stekne osnovne vještine, u kojima je bilo i nešto poduka o vladanju. Dvor je posjetila na tri dana 1526. te se u potpunosti vratila 1527.. Nije bilo neuobičajeno da se kraljevske princeze i kraljevska djeca pošalju dalje od majke na neki period vremena te se isto dogodilo i princezi Elizabeti, no odvojenost je teško pala i Mariji i Katarini.⁶⁹ Odrastanje na dvoru nakon što joj je majka zbačena s prijestolja gurnulo je Mariju još više u ruke vjeri i Bogu, pošto su to bile jedine dvije stvari na koje se mogla sigurno osloniti. Naravno, i Marija i Katarina su imale svoju podršku na dvoru, cijelu jednu carsku struju koja je držala do bivše kraljice, ali i do saveza s carem i centralnom te zapadnom Europom. Marija je odrasla ponajviše kao španjolska kraljica, na što je najviše i bila ponosna, te kao katolkinja. Bila je neizmjerljivo odana svojoj majci i svojoj vjeri. Dolaskom i stabilizacijom Anne Boleyn na prijestolje problemi za Mariju i njezinu majku tek započinju. Anne, koja je sada bila trudna i u ne toliko dobrim odnosima s Henrikom kao na početku njihova udvaranja, bila je odlučna osigurati sebi i svome djetetu najsigurnije mjesto moguće. Smatrala je da je najsigurniji smaknuti i bivšu kraljicu i njezinu kćer te su dvorom kolale glasine da se kralj složio to i učiniti.

⁶⁷ Maurois, Povijest politike, str. 251

⁶⁸ Guy, *Short Introduction*, str. 62

⁶⁹ Weir, *Šest žena*, str. 111 - 113

Tražilo se od Katarine, ali prvenstveno od Marije, da priznaju kako je brak između Henrika i Katarine Aragonske bio nezakonit i incestuozan te da se Marija pokloni svome ocu i njegovoj novoj ženi, kao i novoj Anglikanskoj crkvi. Marija je odbila učiniti tako što te je to bio problem koji će ju pratiti gotovo do smrti njezina oca. U sferi svih tih događaja, ubrzo nakon što je proslavila svoj pedeseti rođendan, Katarina se razbolijeva te u prosincu 1535. ubrzo umire. Henrik, koji je u svemu tome bio siguran da Katarina i Marija kuju nekakvu osvetu s carem, je zabranio Mariji da posjeti umiruću majku. On sam, međutim, ju je išao posjetiti po prvi puta u pet godina. Umrla je viđena kao svetica u narodu, s velikom ljubavlju i još većom reputacijom. Princeza Marija tako je s devetnaest godina ostala bez majke, bez saveznika na dvoru i s pomajkom koja je usmjerena na njezinu eliminaciju. Nije zapisano kako je podnijela smrt majke, no 1536. se snažno razboljela. Anne joj je ponudila pomirenje, no samo ako prihvati očeve uvjete; odbaci brak iz kojeg je nastala kao incest, kao i religiju svoje majke i uspomenu na nju. Marija je odbila.⁷⁰ Marijin se slučaj povlači ponovno tek nakon smrti Anne Boleyn. Jane Seymour, bivša dama Katarine Aragonske i Marijin saveznik na dvoru, nekoliko je puta molila svoga muža da oprostí kćeri. Marija je u sedam godina otkad joj je majka svrgnuta postala svojevrsna mučenica, oboljela je od depresije te je imala menstrualnih problema, kao i problema s glavoboljama. Iako je dobila nadu s dolaskom Jane na prijestolje, kralj je i dalje odbijao pokazati imalo milosti prema njoj dok god mu se ne pokori i ne odbaci svoju vjeru i svoju majku. Car, Marijin rođak, je u to vrijeme imao previše vanjskopolitičkog odnosa glede Engleske da bi joj stao u obranu. Bila je prepuštena sama sebi i svojim malobrojnim prijateljima, od kojih nitko nije imao pretežito utjecaja na dvoru.⁷¹ No, Marija je sada bila već vrlo narušenoga zdravlja i u konstantnoj opasnosti od oca te je 13. lipnja 1536. popustila pred pritiskom Henrika, ali i Cromwella koji joj je trebao biti svojevrsni saveznik, te je priznala svoga oca za vrhovnog poglavara Anglikanske crkve, a njegov brak sa njezinom majkom nezakonit. Pisanim je sporazumom prekršila sve ono za što je stajala do sada te si to nikada nije oprostila. Henrik je nakon toga vrlo brzo prihvatio Mariju natrag na dvor, kao i kraljica Jane i ostatak dvora.⁷² Marija je, sada sa više slobode i poštovanja nego ih je iskusila gotovo jedno desetljeće, svoj fokus okrenula na svoju mlađu sestru. Voljela je Elizabetu kao vlastito dijete i vrlo je dobro pazila na nju.⁷³ Iako je odnos između nje i njezine sestre i mlađeg brata bio većinski dobar, drugo dvoje djece je odgojeno i učeno u protestantizmu, dok je Marija

⁷⁰ Weir, *Šest žena*, str. 240 - 246

⁷¹ Weir, *Šest žena*, str. 278 – 279.

⁷² Weir, *Šest žena*, str. 285, 286

⁷³ Weir, *Šest žena*, str. 288

neizmjerne držala do svoje katoličke vjere. Ovo je često izazivalo manje konflikte između Marije s jedne strane, i Elizabete i Eduarda s druge.⁷⁴ Čini se da se to nastavilo i nakon smrti kralja te se, dok je na prijestolje stupio njezin mlađi polubrat i protektor Somerset, Marija držala podalje od dvorca osjećajući se kao da tamo ne pripada.⁷⁵ Padom Somerseta i nedugo nakon ustoličenja Jane Grey, ulazi u London u kojem je dočekana kraljevski. Katolici su je vidjeli kao osloboditeljicu, pobornici protestantizma kao nekoga tko će ukloniti režim reforme i sekularizacije te novčanih posljedica uzrokovanih tim stvarima. Narod ju je dočekao kao spasiteljicu, a njezini su joj se neprijatelji poklonili.⁷⁶ Međutim, Marija je na englesko prijestolje došla s jednim ciljem, a on je bio da vrati naciju u ruke Rimu. Odlučila je, makar izgubila svoju krunu i svoj život, da će to za svoje vladavine i učiniti. Iako je u zemlji postojao velik dio još uvijek katoličkog stanovništva, već tri je desetljeća zemlja bila pod okvirom protestantizma i ljudi su se naviknuli na slobode koje je to donosilo; također, odnos prema Rimu i staroj, korumpiranoj papinskoj Crkvi je još uvijek bio zapamćen. Povratak Rimu bi za mnoge u zemlji značio izvjesnu propast: bogati, koju su se još više obogatili raspuštanjem samostana i sekularizacijom Crkve, čiju su zemlju zatim dobili, povratkom pod papu bi izgubili svu tu zemlju. Oženjeni svećenici morali bi birati između svojih obitelji i svojega poslanja. No, Marija se nije osvrtna na niti jedan od tih razloga te je ostala vjerna svome cilju i već prvim zasjedanjem parlamenta uspostavila zakon o misama na latinskom jeziku te izopćila iz Crkve oženjene svećenike.⁷⁷ Uklonila je protestantske biskupe, a na njihovo mjesto vratila katoličke biskupe koji su do tada bili utamničeni u Toweru.⁷⁸

Španjolski brak

Već pri samom postupku Marijina povratka na prijestolje se govorilo o braku sa strancem. Njezino ju je vijeće zamolilo da to ne učini, u strahu od već viđenoga lošeg stranog utjecaja na englesku krunu. Parlament, vijeće, ali i sam narod su se protivili stranome kralju na prijestolju te su se svi zalagali za engleski brak. No, pregovori o mogućnosti Marijine udaje za Habsburgovca su u Carstvu započeli prvim previranjima na vlasti, još za vrijeme vladavine Eduarda i Jane Grey. Karlo V. je u svojoj rođakinji vidio iznimnu priliku da poboljša

⁷⁴ Maurois, Povijest politike, str. 247

⁷⁵ Weir, *Šest žena*, str. 424

⁷⁶ Maurois, Povijest politike, str. 251, 252

⁷⁷ Maurois, Povijest politike, str. 253, 254

⁷⁸ Loades, DM. (2014) *The Reign of Mary Tudor*. 1st edn. Taylor and Francis.

[<https://www.perlego.com/book/1547718/the-reign-of-mary-tudor-politics-government-and-religion-in-england-155358-pdf>]

vanjskopolitičko stanje svojih zemalja, obnovi savez s Engleskom i povrati ju natrag na put katolicizma.⁷⁹ Vrlo je vjerojatno da Marija sama tako rano nije sudjelovala u tim planovima, no nakon ustoličenja dolazi do značajnog pritiska na nju kao žensku vladaricu da se uda. No, španjolski ambasador, jedan od glavnih Marijinih savjetnika, u isto vrijeme je bio u dogovorima s carom koji je postavio zadatak da procijeni je li politička situacija u Engleskoj bila dovoljno stabilna za sklapanje stranoga braka. Nastavno na to, sama je Marija, nakon svjedočenja tri desetljeća prevrata i izdaje od strane engleskoga naroda, oklijevala udati se za Engleza. Prema njezinom izboru, sa trideset i šest godina je najsigurnija bila sama u svome cilju te nije imala nikakve želje udati se, no shvaćala je da je to politički potez kojega mora učiniti ne bi li osigurala svoju vlast, ali i svoje nasljednike. Kako se najviše oslanjala na svoju španjolsku stranu i katoličku vjeru, u Karlu V. je vidjela iskrenu vodilju. Odluka je pala; Karlo se, iako su mu njegovi izaslanici potvrdili da engleski narod na prijestolju prvenstveno ne želi vidjeti njegova sina, Filipa Španjolskog, odlučio da upravo on treba biti taj koji će stupiti u taj brak. Između habsburških je opcija visokoga roda imao nekolicinu izbora, i svi bi gotovo jednako učvrstili savez Habsburgovaca s Engleskom, no Karlo je izabrao baš onu osobu koje se je engleski narod najviše užasavao.⁸⁰ Filip Španjolski bio je prije svega sin Karla V., njegov nasljednik, koji je u rukama držao vlast nad većinom Europe. Kada bi tako oslabljena i nemoćna Engleska, religijski podijeljena, pala u ruke tako moćna čovjeka, kakva bi joj bila sudbina? Nadalje, svi su čuli za španjolsku inkviziciju, za njihovo protjerivanje heretika i kažnjavanje, za lomače i progone. U zemlji u kojoj je gotovo više od pola stanovništva bilo protestantsko, odmah se stvorio strah od istih takvih proganjanja u Engleskoj.⁸¹ Vjenčanje se održalo u srpnju 1554.; ksenofobija i neslaganje engleskog dijela dvora s novopridošlim, španjolskim, bila je vidljiva i prije samoga velikoga dana. Španjolski su izaslanici Karlu čak slali i vijesti o tome kako su se dvorjani složili da oni neće služiti španjolskoga kralja, niti Španjolce. Među svu ovu nesigurnost dolazi i sam Filip s vojskom od otprilike četiri tisuće vojnika te mornaricom. Iako mu je izričito rečeno da vojska ostane po strani te da je takva demonstracija vojne moći u Engleskoj samo poticaj još većem neprijateljstvu i ksenofobiji, čini se da je neugoda i nezadovoljstvo naroda koje se osjećalo u zraku bilo dovoljno snažno da natjera Filipa da preispituje svoju sigurnost.⁸² Filip je vjenčanjem preuzeo obavezu poštivati engleske zakone te je dogovoreno da u slučaju Marijine smrti prije rođenja nasljednika Filip nema nikakva prava

⁷⁹ Loades, DM. (2014)

⁸⁰ Maurois, Povijest politike, str. 254

⁸¹ Maurois, Povijest politike, str. 255

⁸² Alexandar Witon Seton Samson, The marriage of Philip of Habsburg and Mary Tudor and anti-Spanish sentiment in England: political economies and culture, 1553-1557 str. 212 - 215

na englesku krunu koju je dužan istoga trenutka napustiti. Također, zakleo se da Englesku neće uvlačiti u habsburške dugogodišnje sukobe s Francuskom, iako je sam cilj habsburške strane bilo ojačati svoju vanjsku politiku i stvoriti obruč oko Francuske s kojom su bili u dugogodišnjem sukobu. Bitna stavka za spomenuti je i činjenica da se, barem prema izvorima, negdje između udvaranja i vjenčanja, par strastveno zaljubio i da je Marija, isprva hladna prema braku, snažno zavoljela svoga muža. Ovi će osjećaji igrati veliku ulogu u kasnijim odlukama Marijine vanjske politike.⁸³ Iako je dogovoreno da Marija vlada samostalno, a Filip samo kao njezin partner, odmah po dolasku on zauzima dominantniju poziciju. Samostalna Marijina vlast očituje se tek u onim periodima kada Filipa nema u kraljevstvu.⁸⁴ I dok se Filip bavio poslovima unutarnje i vanjske politike, Marija je svoj fokus stavila na povratak Rimu i rješavanje zemlje od protestanata. U siječnju 1555. je uspostavljen Zakon o krivovjerstvu, koji joj je omogućio da heretike, kako ih je ona vidjela, kažnjava smrtnom kaznom. Spalila je gotovo tristo ljudi, a velik broj ih je umro i u zatvorima.⁸⁵ Iako je i sam Henrik VIII. kažnjavao i spaljivao heretike, nije to činio ovako jasnom i javnom namjerom te se narod vrlo brzo pobunio protiv svoje katoličke spasiteljice. Marijina je politika izazivala nezadovoljstvo i u samom Parlamentu, koji prvenstveno nije htio priznati i okruniti Filipa kao kralja jer su smatrali da će tim činom omogućiti Filipu veću moć, što bi značilo da će ili uvući Englesku u svoj rat s Francuskom, ili ju postaviti kao samo još jednu od sastavnica habsburških zemalja. Zatim, nisu se slagali s Marijinom ostrim reformama i željom da se prognanim protestantima konfiscira zemlja te s povratkom Rimu, koji su vidjeli kao političku katastrofu za zemlju.⁸⁶ Uz sve religijske i političke prevrate, za vrijeme Marijine vladavine, a ponajviše u periodu od 1555. do 1557. zemlja prolazi kroz intenzivnu ekonomsku krizu, mnogo je siromaštva te dolazi do umiranja od posljedica loših žetvi i gladi. Također, narod prolazi kroz epidemiju gripe 1556., koja je imala veliku smrtnost i visok broj žrtava.⁸⁷ Marija sama prolazi kroz težak period mentalno, s dvije trudnoće za koje se ispostavilo da su bile lažne i sve lošijim fizičkim, ali i psihičkim zdravljem. Naposljetku, 1558., nakon ponovnog začetka sukoba između Habsburgovaca i Francuske, Marija daje pristanak engleskom ulasku u taj sukob te u katastrofalnom porazu gubi utvrdu Calais, koja je u engleskim rukama bila još od Henrika V.. Marijina smrt u studenom 1558.

⁸³ Maurois, *Povijest politike*, str. 254, 255

⁸⁴ Guy, *Short Introduction*, str. 54

⁸⁵ Guy, *Short Introduction*, str. 59, 60

⁸⁶ Guy, *Short Introduction*, str. 62

⁸⁷ Guy, *Short Introduction*, str. 64

oplakana je u uskom krugu njezinih najbližih suradnika, dok je narod s veseljem dočekaao princezu Elizabetu kao njihovu spasiteljicu i njezinu nasljednicu.⁸⁸

Kraljica Marija je kako u svojoj vlasti, tako i u životu, bila iznimno nesretne sudbine. Odgoj i život koji je dobila do progona njezine majke bili su ono malo sreće što je u životu vidjela, a slijedilo ih je dva desetljeća nesigurnosti, patnje i odbačenosti. Vjera koju je njezina majka usadila u nju i ponos na njezino španjolsko naslijeđe bili su jedine svijetle točke u dva desetljeća tame. Protestantizam i Anglikanska crkva za Mariju nisu značili samo odbacivanje vlastitih uvjerenja i vjere, nego i sjećanje na progon njezine majke, dolazak Anne Boleyn kao simbola tog krivovjerja i, naposljetku, odbacivanje svoje majke i njezina braka. Uz svoje privatne razloge, Marija je pri dolasku na prijestolje bila suočena s potpuno nestabilnom zemljom u religijskoj i ekonomskoj krizi te relativno nestabilnom vanjskopolitičkom situacijom. Henrik VIII. je savez s Habsburzima ostavio otvorenim i nezavršenim, a odnose s Francuskom tradicionalno lošim. Uz to je još postojala prijetnja od Škotske, koja je bila u savezu s Francuskom. Mogućnost napada od Francuske, Španjolske ili Škotske bila je prisutna i stalno otvorena. Brak, koji je smatrala da je svakako neophodan, trebao je učvrstiti poziciju zemlje. Logičkim je izborom, uvjetovana vlastitim porijeklom i vezom s carem i njegovim vodstvom, kao i strateškom prednosti koju je velika i snažna vojna sila Španjolskog Kraljevstva i habsburške Europe donosila, odabrala savez koji će naposljetku pridonijeti strmoglavom padu njezine popularnosti.

Elizabeta I.

Elizabeta je odrasla u okružju terora i smrti. Imala je samo tri godine kada je njezina majka, Anne Boleyn, odjednom utamničena i smaknuta.⁸⁹ Gledala je i kako druge supruge njezina oca nakon nekog vremena samo nestaju; tu se posebice ističe Katherine Howard, mlada djevojka koju je Elizabeta jako voljela. Događaji koji su je oblikovali u kraljicu koja će 1559. zasjesti na englesko prijestolje ostavili su duboku traumu, rezultirajući odlukom tada još mlade djevojke da se nikada neće udati.⁹⁰ Od malena je dobila najbolje moguće obrazovanje, učila je pod istim učiteljima pod kojima i njezin brat Eduard, prestolonasljednik, učio, pošto su živjeli

⁸⁸ Guy, *Short Introduction*, str. 66

⁸⁹ Hrvoje Gračanin, *Slavne povijesne ličnosti – 10 velikih osvajača i 10 slavni vladarica od starog do novog vijeka*, (Zagreb: Meridijani, 2015), str. 167

⁹⁰ Weir, *Šest žena*, str. 383

zajedno u dvorcu Hatfield. Obrazovanje koje je dobila bilo je širokog spektra i klasično za ono doba; jezici, od kojih su se isticali francuski, latinski i talijanski, zatim književnost, teologija, geografija, povijest i slično.⁹¹ Tutori su im bili većinski protestantski te joj je protestantizam, kao i njezinu bratu, prva i osnovna vjera koju je učila. Smrću Henrika VII. Elizabeta, tada trinaestogodišnjakinja, odlazi živjeti s Katherine Parr, kraljevom udovicom. Parr se nedugo nakon toga udala za Thomasa Seymoura, najmlađeg od braće pokojne Jane Seymour te je rečeno da je Elizabeta s njim razvila poseban odnos. Za djevojku u tada razvojnoj dobi, ovo je vjerojatno bio prvi pravi primjer udvaranja starijeg, ozbiljnog muškarca i vrlo vjerojatno se osjećala poželjno i posebno. Seymour ubrzo dolazi do strmoglavog pada zbog svojih ilegalnih aktivnosti potkraj služenja kruni te izvori primjećuju da se od tada Elizabeta okreće pristojnom i skromnom odijevanju koje projicira sliku djevice.⁹²

Smrt Marije bez nasljednika odmah je označila Elizabetin uspon na vlast; narod ju je dočekao kao spasiteljicu. Međutim, imala je samo dvadeset pet godina, i bilo je upitno koliko će njezina vlast trajati. Jedna od prvih stvari koje Elizabeta čini, došavši na prijestolje religijski nestabilne i nesigurne zemlje, jest sređivanje vjerskog stanja. U siječnju 1559., odmah po njezinu dolasku na vlast, Parlament zasjeda te donosi dva ključna akta – Akt o vrhovništvu i Akt o jedinstvu. Ovi su zakoni, kao dio Elizabetanske nagodbe, definirali službenu religiju Engleske kao protestantizam. Ukinute su katoličke mise, a Elizabeta je kao vladar vraćena na poziciju vrhovnog crkvenog autoriteta.⁹³ Kroz sljedećih nekoliko godina je Elizabetanska nagodba u potpunosti provedena i finalizirana te je ozakonjeno trideset i devet članaka, koji su u potpunosti definirali vjeru i praksu Anglikanske crkve.⁹⁴ Ovom je nagodbom Elizabeta donijela mir u zemlje koje su pet godina Marijine vladavine provele u religijskom kaosu te je jednom zasvagda stabilizirala englesku religiju. No, napravila je time odmak od katoličke Europe i sada je prijetnja rata s Francuskom, ali i sa Španjolskom još jednom bila aktualna.

Pitanje udaje i političkih saveza

Vidjevši kakav je utjecaj strani brak njezine sestre imao na narod i stanje u državi, Elizabeta je čvrsto odlučila da pitanje njezina braka neće biti faktor u vanjskopolitičkoj situaciji

⁹¹ Gračanin, *Slavne povijesne ličnosti*, str. 169

⁹² Levin, *The Reign of Elizabeth I*, (Bloomsbury Academic, 2017) str. 22 - 25

⁹³ Levin, *The Reign of Elizabeth I*, str. 22 - 25

⁹⁴ Guy, *Short Introduction*, str. 69

Engleske.⁹⁵ Naravno, kao žena koja sama vlada u očima katoličkih europskih vladara je bila nepodobna i nesposobna te je to bila još samo jedna od provokacija. Pitanje Elizabetina braka do sada je ostalo misterij, no vrlo je vjerojatno da je samoću vidjela kao mnogo sigurniju opciju nego brak. Uzmemo li u obzir šest žena koje je njezin otac imao, a čijim je sudbinama većinski svjedočila, jasno je zašto bi bila nesigurna oko engleskog braka. Isto tako, imala je primjer svoje sestre i njezina španjolskog braka, onoga koji je uzrokovao tolike prevrate u kraljevstvu i ultimativno Mariju lišio većine moći i glasa. Možemo pretpostaviti da, riješivši osnovna pitanja države i uspostavivši sama sigurniju vlast u zemlji, nije htjela otvarati mogućnost tomu da dolazak kralja od nje otme neograničenu moć i vlast koju je imala. Iako je imala nekolicinu muškaraca koje je voljela, od kojih je možda najvažnije spomenuti Roberta Dudleya, ti muškarci niti podobni niti su zaslužili englesku krunu. Shvaćajući moć koju engleski brak nudi, kroz prvu je polovicu svoje vladavine moguće bračne veze koristila kao alat u diplomatskim pregovorima i vanjskopolitičkim odnosima.⁹⁶ Međutim, u kasnijim ju je godinama njezina izvrsna politička i retorička vještina izdvajala od većine europskih monarha, i nije bilo potrebe za korištenjem potencijalnoga braka kao sredstva, a njezina reputacija kao djevičanske kraljice omogućila joj je izgraditi snažan utjecaj u narodu i svijetu.

Odnosi s europskim silama

Elizabeta dolazi na prijestolje usred francusko-španjolskog sukoba, u koji je Engleska bila upletena brakom Marije I. i Filipa Španjolskog. Gubitak Calaisa je bio bolan, no bio je samo jedna od mogućih gubitaka koje su Elizabetu potencijalno čekali. Uz prirodno neprijateljstvo s Francuskom, vratila se protestantizmu i ponovno se udaljila od Habsburgovaca i Španjolske te je napad s njihove strane također bio moguć. Trebala je biti oprezna i po pitanju Škota, francuskih saveznika na čijem je prijestolju bila Marija Stuart, udovica francuskog prestolonasljednika koja je igrala važnu ulogu u nasljedstvu engleskog prijestolja.⁹⁷

Marija Stuart bila je unuka Henrika VII. te je bila živa nada engleskim katolicima za uklanjanje Elizabete i protestantizma i vraćanje Rimu. Smrcu Filipa II., francuskog princa, ostala je udovica i kraljica Škotske; također je ostala i bez podrške Francuske koja se nije htjela još dublje uplitati u konflikte s Engleskom te su se odrekli Marijina prava na prijestolje. Morala je

⁹⁵ Levin, *The Reign of Elizabeth I*, str. 19

⁹⁶ Guy, *Short Introduction*, str. 73, 74

⁹⁷ Levin, *The Reign of Elizabeth I*, str. 40 - 45

pronaći novi savez koji bi joj omogućio potporu, političku i vojnu, u pokretanju sile protiv Elizabete. Marijin izbor, Henrik Stuart, bio je zajednički rođak Elizabete i Marije preko sestre Henrika VIII. koja im je bila baka. Ovo je još više učvrstilo Marijino pravo na prijestolje i sada je Elizabeta morala pronaći način da se pravovremeno i stabilno osigura protiv toga saveza. Međutim, dok je Elizabeta razmatrala mogućnosti habsburškog braka, Marija je do 1568. krivim političkim potezima dovela svoje mjesto na škotskom prijestolju do pada. U svibnju 1568., nakon što je izbila pobuna, bježi u Englesku na Elizabetin dvor u nadi da će tamo naći utočište. No, Elizabeta, znajući da postoji velika katolička struja koja ju je naumila svrgnuti i postaviti Mariju na prijestolje, odlučuje ju utamničiti.

Drugi odnos koji je važno razmotriti je onaj Španjolske i elizabetanske Engleske. Marija je, svojim brakom s Filipom uspješno odgodila španjolski napad, no kako su se i Španjolska i Engleska sve više uzdizale kao pomorske sile, bez englesko-habsburškog savezništva je takav napad bio neizbježan. Španjolski je kralj, Filip, smrću Marije izgubio englesko savezništvo te je od tada imao za cilj vratiti ga. To je djelomično vidio u ustoličenju Marije Stuart, no njezinom su nestankom s političke scene te težnje nakratko nestale.⁹⁸ Aneksijom Portugala 1580. vladao je nad Španjolskom i Portugalom te je imao u svojoj vlasti vojnu i pomorsku moć u vrijednosti cijele jedne engleske i nizozemske flote.⁹⁹ Niz događaja, od smaknuća Vilima Oranskog, engleskog bliskog saveznika, 1584. do Elizabetina smaknuća Marije Stuart 1587., doveo je do konačnog otvorenog rata. Nakon inicijalnog neuspjeha protiv španjolske armade, Elizabeta šalje Francisa Drakea s piratima koje je Elizabeta zaštitila u ime dobrobiti države. Međutim, kada je nastupio otvoreni rat protiv španjolsko-portugalske Armade, Elizabeta čini riskantan potez i šalje cijelu englesku flotu, predvođenu Lordom od Effinghama kao zapovjednikom i Drakeom kao njegovim zamjenikom. Englesku su pobjedu odlučili vrijeme i brodska oprema, i iako je bila velika, Elizabeta nikada nakon toga neće slati cijelu svoju flotu u rat.¹⁰⁰

Konflikt sa Španjolskom je, iako je bio velika i monumentalna pobjeda, označio kraj Elizabetina zlatna doba. Veliki je trošak koji ga je iziskivao rat ostavio utjecaja na englesko gospodarstvo. Osim toga, tih posljednjih petnaest godina mnogi od Elizabetinih cjeloživotnih savjetnika su umrli, a ona je bila ostavljena sama u okrugu ljudi koji ju nisu na pravi način razumjeli, s vanjskom politikom koja je sve više iscrpljivala ionako načeto ekonomsko stanje.¹⁰¹

⁹⁸ Levin, *The Reign of Elizabeth I*, str. 50

⁹⁹ Guy, *Short Introduction*, str. 79

¹⁰⁰ Guy, *Short Introduction*, str. 79, 80

¹⁰¹ Levin, *The Reign of Elizabeth I*, str. 20, 21

Zaključak

Habsburško-engleske veze u doba dinastije Tudor blisko su vezane, možemo reći i definirane, religijskim prevratima u zemlji. Savezništvo koje je započelo Izabelom Kastiljskom i Ferdinandom Španjolskim s jedne strane, te Henrikom VII., imalo je za posljedicu revolucionaran obrat u engleskoj povijesti. Henrik VIII. i njegova odluka da se odvoji od pape i Rima obilježila je cijelo stoljeće religijskih prevrata i pobuna u Engleskoj, a u odnose između Habsburške dinastije i Tudora unijela je nepremostivi razdor. Savez koji se temeljio na zajedničkom neprijateljstvu protiv Francuske sada je bio poljuljan engleskim odbacivanjem pape s jedne strane, i habsburškim stavom kao europskih zaštitnika vjere s druge. Iako Henrik nakon smrti Anne Boleyn pokušava popraviti odnose s Svetim Rimskim Carstvom i Španjolskom, bez kojih je evidentno slabiji, to mu do smrti ne uspijeva u onoj mjeri kako je to učinio njegov otac. Reforma Crkve, koju Henrik vidi kao neizbježnu i ključnu, stoji na putu svim njegovim pokušajima da se poveže s katoličkom Europom. Njegovom smrću dolazi vlast Eduarda VI. i kratko doba protektorata, no ono je brzo zamijenjeno dolaskom Marije I. Tudor. Ona si kao kraljica Engleske, ali i kćer katoličke kraljice Katarine Aragonske, španjolske kraljice, postavlja za cilj povratiti katoličanstvo i vjeru koja joj je cijeli život ulijevala snagu. Međutim, isto tako odlučuje vratiti i stari savez s Habsburgovcima. Udaje se za Filipa, kralja Španjolske, no iako ovime izbjegava očiti nadolazeći sukob sa Španjolskom i Carstvom, dolaskom stranca na prijestolje Engleske u doba kada je ona toliko podijeljena i ranjiva, uzrokovala je sukob u samoj zemlji. Kraj njezine kratke vladavine je dočekan oduševljenjem te je Elizabeta I. slavljena kao osloboditeljica. Kraj Marijine vladavine ujedno označuje i kraj saveza s Habsburgovcima. Elizabeta zemlju vraća protestantizmu, a za života se nikada ne udaje. Vidjevši što je stranac učinio na prijestolju u doba njezine sestre Marije, ona odmah odlučuje da, ako bude udana, to neće biti za stranog vladara. Međutim, ovakva politika ostavlja Englesku ranjivu napadima i Španjolske i Francuske te bez jakoga saveznika; dolazi do neizbježnog rata između Engleske i Španjolske, u kojemu Engleska pobjeđuje, no to također i označava konačan kraj habsburško-tudorske suradnje. Ono što se može zaključiti iz ovoga pregleda tudorsko-habsburških odnosa, ali i iz pregleda same tudorske vladavine, jest da se glavni preokret događa ustoličenjem Anglikanske crkve.

Literatura:

Andre Maurois, *Povijest engleske politike*, (Zagreb: Tipografija, 1940)

Alison Weir, *Šest žena Henrika VIII.*, (Zagreb: Mozaik knjiga, 2014)

Arthur Donald Innes, *England Under the Tudors*, (Beston Press, 2011)

Bailey Acevedo, *Mediation Between King Henry VII of England and Pope Clenent VII for a Divorce from Catherine of Aragon*, *American Journal of Mediation*, Vol. 7, 2014

Carole Levine. *The Reign of Elizabeth I*. 2017. Reprint, Bloomsbury Publishing, 2017. [<https://www.perlego.com/book/2995646/the-reign-of-elizabeth-1-pdf>.] (pristupljeno 8. 8. 2023.)

Hrvoje Gračanin, *Slavne povijesne ličnosti – 10 velikih osvajača i 10 slavni vladarica od starog do novog vijeka*, (Zagreb: Meridijani, 2015)

John Guy, *The Tudors: A Very Short Introduction*, (New York: Oxford University Press, 2000)

David Michael Loades. *The Reign of Mary Tudor*. 2014. Reprint, Taylor and Francis, 2014. [<https://www.perlego.com/book/1547718/the-reign-of-mary-tudor-politics-government-and-religion-in-england-155358-pdf>.] (pristupljeno 8. 8. 2023.)

Patrick Fraser Tytler, *Life of King Henry the Eight*, (Edinburgh: Oliver & Boyd, 1837)

Samson, A. W. S. (1999). *The marriage of Philip of Habsburg and Mary Tudor and anti Spanish sentiment in England: political economies and culture, 1553-1557* (Doctoral Dissertation)

Tina Ivelja, *Henrik VIII. - počeci reformacije*, diplomski rad, (Zagreb, 2016)